

POVILO MATULIONIO ŽOLYNE PATEIKTŲ AUGALŲ GENČIŲ VARDŲ AUTORINIAI ŠALTINIAI

Santrauka

Straipsnyje nagrinėjama Povilo Matulionio augalų vardyne *Žolynas. Dalys II. Lietuvos augalų žodynas ir augalų taisyklės* (1906) vartojamų 716 lietuviškų augalų genčių vardų. P. Matulionio *Žolynas* yra pirmasis Lietuvoje išspausdintas augalų vardynas. *Žolyne* prie iš raštų ir rankraščių surinktų augalų vardų pateikti to augalo vardą užrašiusio ar jį sukūrusio autoriaus pavardės santrumpa. Tokias santrumpas turi apie 86 proc. visų *Žolyne* pateiktų augalų ir grybų genčių vardų. Daugiausiai į aptariamą vardyną įtraukta Jurgio Ambraziejaus Pabrėžos ir Lauryno Ivinskio augalų genčių vardų.

Didžiausią *Žolyne* duodamų augalų genčių vardų dalį (42 proc. visų genčių vardų) sudaro J. A. Pabrėžos vardai, paimti iš 1900 m. Amerikoje išleisto J. A. Pabrėžos žodyno *Botanika arba Taislius auguminis* (BT), kuriame išspausdinta nedidelė J. A. Pabrėžos 1843 m. rankraščio *Taislius augyminis* dalis. Šiek tiek daugiau nei pusė J. A. Pabrėžos augalų genčių vardų *Žolyne* pateikta taip kaip ir BT, kita šiek tiek mažesnė jų dalis palyginus abu vardynus turi skirtumų. Nustatyta, kad per 10 augalų genčių vardų, *Žolyne* pateiktų su J. A. Pabrėžos santrumpa, nėra įtraukta nei į vieną iš gretintų J. A. Pabrėžos darbų, tad greičiausiai jie paimti ne iš minėto autoriaus raštų.

L. Ivinskio augalų genčių vardų į *Žolyną* įtraukta dvigubai mažiau nei J. A. Pabrėžos. P. Matulionis kaip šaltinį nurodė L. Ivinskio grybų piešinius, tačiau sugretinus *Žolyne* įtrauktus grybų genčių vardus su išlikusiais L. Ivinskio grybų atlaso rankraščiais *Scaurus Agaricus rufo divaceus* nustatyta, kad tik aštuoni grybų genčių vardai gali būti paimti iš šio rankraščio. Sugretinus *Žolyne* pateiktus augalų genčių vardus su kito L. Ivinskio rankraščio *Prigimtūmenė* vardais aiškiai matyti, kad vardyne vartojami L. Ivinskio augalų genčių vardai yra ne iš minėto rankraščio, greičiausiai P. Matulionis naudojami kitais L. Ivinskio rankraščiais ar antriniais šaltiniais.

Žolyne galima rasti apie 9 proc. augalų genčių vardų, pateiktų pačio vardyno sudarytojo P. Matulionio, kuris dalį šių augalų genčių vardų paėmė iš šnekamosios kalbos, o daugiau nei pusę jų jis greičiausiai pats sudarė. Kitų autorių (F. Kuršaičio, K. Sirvydo, M. Miežinio, F. Nesselmano, K. Griniaus ir kt.) augalų genčių vardų pateikta tik po keletą, jie visi sudaro apie 10 proc. visų *Žolyno* augalų genčių vardų.

ESMINIAI ŽODŽIAI: augalo genties vardas, autorinis šaltinis, botanikos žodynas, augalų vardynas, Povilo Matulionio *Žolynas*, botanikos nomenklatūra.

ALBINA AUKSORIŪTĖ

Lietuvių kalbos institutas

Petro Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius

albina.auksoriute@lki.lt